

תנוועת ש"ס

ש"ס היא תנוועת חברתיות הבנوية ופועלת כנסייה שמתקיים בה, אלה לצד אלה, לימוד תורה, מגיה, כסמים, קמיות וקבלה. היא הצלחה לתרגם זהות עדתית פרטיקולרית לתביעה יהודית כללית ובשם השיגה שליטה במשאים, שהעניקו את חדרתה החברתית והעניקו את כוחה הפוליטי. המהפהכה של ש"ס רק התחילת.

שלמה פישר

ה חמישים, הן ראו את עצמן באלויטה, ואף כאלויטה סגנית. חברי קבוצות אלה היו אמרורים לוטר על קריירה, על קידום והעלאה חברתיות וחומרית, כדי להקים את חיים ללימוד תורה בפרישות מהזרם המרכזי של החיים הישראליים. הוויותרים נעשו מתוך תחושה של היררכיות לאידיאל עליון של לימוד תורה, מעד אחד, ומtower דחית הפרטן הציוני של עם ישראל ויזהו כשליה, מעד אחר. המשפחות החדריות ציפו לחיה עצום, תוך כדי בדוקות פורטוניות באידיאל. במובלע הניחו שאורה חיים זה איננו מתאים לכל אחד.

במובן זה, החדריות האשכנזיות היא ראי של המוגרות הציוניות החלוציות. גם למסגרות אלה היה מבנה פנימי של כת. התנוועות הקיבוציות, ארגוני ביטחון כמו הפלמ"ח ותנועות הנוער שהזינו אותן, כדוגמת השומר העברי, וכן מפלגות כמו מפ"ם, אחירות העבודה ואפיון מפא"י, המשיגו את עצמן כאליטות העומדות בראש המנהה וmobilitot את העם היהודי לעידן של מבנים חברתיים חדשים ושל אישיות יהודית חדשה ("ה עבר", "היהודי החדש"). חברות בכל אחת ממסגרות אלה הייתה מותנית בוירטואוזות מהפכנית ציונית ובדבקות באידיאלים הציוניים החלוציים העליונים. בדקות זו הייתה אמרה להתקטא בגלוי באורח החיים ה"טהרו". גם בבני ברק וגם בנען יוחד לרכילות תפkid מרכז בפיקוח החברתי, שכן ההתנגדות הנראית היא הקובעת את החברות במסגרת.

ש"ס, לעומת זאת, היא תנוועת חברתיות רחבה אשר לה מאפיינים לא-פורמליים של נסיה. ש"ס בפרקוש אינה מגבילה את עצמה לאליתה טהורה הממלאת את האידיאל הדתי. ש"ס היא מסגרת הכוללת ספרדים - מראש ישיבת "פורת יוסף" ועד ראשינו כנופיות העברيين "רמת עמידר" ו"פרדס צי". לבן, חלק מהותי של ש"ס הוא תנועת ה"תשובה": בהיותה תנוועה של שכבות ציבור רחבות, היעד המרכז של ש"ס הוא להביא שכבות אלה לצוות לחוק הדתי ולקיים אורח חיים דתי. הגערין הקשה של החברה החדרית האשכנזית הוא היישוב הוותיקות וחצרות החסידים - מוסדות המייצגים המשכויות של אדיות דתית מדור דורות - כאשר תנוועת ה"תשובה" היא משנה. ואילו בש"ס תנוועת ה"תשובה"

לשוו בש"ס חורג מן הקטגוריות הרגילים של הדיוון הציבורי, האקדמי, הפוליטי והחברתי בישראל. אם ש"ס היא תנוועת חרדיות, כיצד יש להיחס לרבות אורה שבאופן מובהק אינם חרדים ואשר חלק מהם אף לא מקיימים אורח חיים דתי? מדוע רוב מנהיגי התנוועה מנהלים בלבוש אשכנזי התפוארה החדרית? מדוע מונהיגי התנוועה מנהלים בלבוש אשכנזי מהדרין? אם ש"ס היא תנוועת חברתיות, מדוע היא אינה משתמשת בשפה של תנוועת מהאה חברתיות? – ש"ס הרי אינה מקיימת שיח של שוויון נזונות ושאר האביזרים ההיסטוריים שאפיינו תנוועות מהאה חברתיות במאותים ה先ונים בארץ ישראל. ש"ס היא התופעה ההפחות צפורה והפחota מובנת בצדירות הארץ. עם זאת, ניתן לראות שהיא מייצגת את השני העמוק והחשוב ביותר שהתרחש בחברה הישראלית מאז קום המדינה. כאמור זה אנסה להציג קטגוריות שישוו להבין תופעה זו.

א.

שמד אחד של קטגוריות בסיסיות, שפיתה מקס ובר בסוציאולוגיה הדת של, הוא זה של כת (sect) לעומת נסיה (church) (Weber 1978, 1204–1211). על פי ובר, כת אינה קבוצה קטנה של מאמינים או קבוצה שנדרפת על ידי הכנסייה השלטת; כת היא התרוגנות דתית של "אריסטוקרטים וחניכים", ככלומר של אנשים המקיימים את האידיאל הדתי במלואו וגופים כ"אנשי מעלה". הנסיבות הנוצריות, בעיקר הפרווטנטיות, כמו הנטיסטים או הפורטניים (במיוחד בראשותם) מרכיבות אנשים שה"חסד האלוהי" פועל בהם הניכרת לסבירתם ואנשים מסווגים לזהות בהם "روح קודש" המAIRה בקרובם. לעומת זאת, נסיה היא גוף דתי חזיאג לכל האוכלוסייה; היא מזוהה את האוכלוסייה כולה בכלל מההתרוגנות הדתית ומעוניינת לאוסף אותה תחת כנפיה ולטגל אותה לחוק או לציוו הדתני.

התרגונות החדרית האשכנזית הקלסית היא בבחינת כת, במוחך כשבוחנים את ראייתה ואת קווי המתאר הבסיסיים שלה. שהקבוצות החדריות הראשונות החלו להתארגן, בישראל של שנות

בדבר מימוש זכויות היהודים בחברון ותפתחה בתנופת התישבות בגדה.³⁰ ביזמת ראש הממשלה, מנחים בגין, הממשלה מקבלת החלטה המאפשרת הטלת עונש מוות על מחבלים.

+ מתחדש הויכוח על ייצוגן של עדות המזורה בסדרה עמוד האש, שהטלוייה הישראלית עוסקת בהכנותה. » רואים אוור בעברית: חצרות, קובץ שירים מאט איל מגד; עשב פרא, קובץ סיפורים מאט יצחק אורפּוּ. » רואה אוור בערבית בביברות: כך-אשר-לי, ספר שירים של סיאמם דאוד. » אריך איינשטיין ושלום חנן בסיבוב הופעות משותף שניבט את התקליט אריך איינשטיין ושלום חנן בהופעה.

"אריך איינשטיין ושלום חנן בהופעה
משותפת". ראה להופעה, מעצב ווד
רטקנובה.

מאי 2 » מאות שתלי גפן ונערבים בגבעת הג'ערבה שבחברון על ידי תושבים מקרים ארבע. בי-10 בחודש תקים תנועת שלום עכשו מבצע לנטיית הגנים מחדש. כמה ימים לאחר כך יתרפו מתחלפי קריית ארבע בתים ערבים בחברון, שעבר השתייכו ליהודים. נתן לילן מושגיב, בי-10 בחודש, בידיעות אחראנות: "מי יכול היה לתאר לעצמו שיבוא יום ויגדל אצלו פוגרומים, שבמדינתנו יערכו פוגרומים בני עם אחר".⁵ חוג ה' באיר, שבחורים בו ח'כ' שלימות אלוני והסופרים יורם קניוק, יצחק אורפּוּ ויצחק ברניר, מוחה במכtab לראש הממשלה על הסכמתו בשתייה להחלטת הרמטכ"ל, רפאל איתן, להפחית את עונשו של איש הג'א, ישראל לדרמן, שרצה ערבי בירושלים. לדרמן ררצה שלוש שנות מאסר במקום עשרים.⁶ מתחילה המשא ומתן על פיצוי מתישבי ימיה ואופירה. התושבים דוחים את העצמת הממשלה.¹⁶ הנהלת הטכניון מבטלת הרצתה של תוכיק זיאד על האזרחים הערבים בישראל.³¹ כתוב אישום נגד ח'כ' פלאטו שרון באשמה מתן שוחד בחירות. » בהסתמך על חוות דעתו של היועץ המשפטי לממשלה, יצחק זמיר, שלפיה ניתן להקים יישוב על קרקע פרטיט בכךור לזכרו ביטחוני, מחליטה הממשלה להקים את אלון מורה בסמוך לשכם. + אוניברסיטת בירzeit נסגרת עד להודעה חדשה, בהורתה הממשלה, בעקבות התפרעויות. » רואים אוור: ההגנה – הדרך הצוינית אל הכות, מאת יגאל עלים; קבנה-בקינמון, קובץ סיפורים מأت אמןון שמוש; מנדת-נאכץ-יעודה, מאת אליעזר שביד. » תערוכה מעבודותיו של נפתלי בזם בגלריה רוזנפלד בתל-אביב; רפי לביא בגלריה גורדון. » אוכלים, מחזה מאת יעקב שבתאי, מוצג בתיאטרון החאן, בבימוי אילון רונן. עסק בסיפור התנ"כ של החומרת כרם נבון. » יצא לאקרנים בערים, סריטה של מילל בת-אדם. » יאיר גרבוז מציג בגלריה הקיבוץ אם לא הענק אז לפחות בגנו: צילום, ציור וטקסטים על לוחות דיקט גדולים, מבט אירוני ומשועשע על ציונות, אמנות ומה שבינהה.

יוני 6 » ח'כ' גאולה כהן עזבת את הליכוד בעקבות החותימה על הסכם השלום עם מצרים.⁷ ועדת חירות מכירזה, כי חובת העם היהודי היא למנוע השמדת עמים אחרים: "מדינת ישראל היא העוברה היחידה למניית החדלים של הנוצרים בלבנון. העם היהודי, שכח נרדף על ידי משעדיין, לא ייתן להשמד עם בשכנתו".¹⁰ תנועת שלום עכשו מקיימת עצרת מחאה, במשך 24 שעות לרגלות התנהלות אלון מורה, במחאל הפגנה. במהלך הפגנה מתקיימים מגעים בין כמה מהפגינים לעיתונאיות הפלסטינית, רימונדה טוויל, המזוהה עם אש"ף. ראש התנועה מתנערים מן המגעים.¹⁴ » "שיר הפרחה" של עפרה חזה נפסל לשידור במצעד הפזמון של רשות ג' "ונכנס בקושי" למצעד של גלי צה"ל.²³ קמה התנועה הקיבוצית המאוחדת (תק"ם): תנועת הקיבוץ המאוחד ואיחוד הקבוצות והקיבוצים מתחדים. + רואה אוור: תרא, מותן, קובץ שירים מאת אהרן שבתאי. » יוצאים לאקרים: דינגוּף 99, בביבומי אבי נשר ושרון הראל; אמי-הגנרטית, בבימוי יואל זילברג, ושלagger עם הגשש החיוור. בחוברת קולנוע, שתופיע בספטמבר, תציגו תרצה קוגלר על סרטים אלה כמייצגים את "המשמעות בתחום יצירה המקורית שלנו".

ולי 3 » שר הבינוי והשיכון, דוד לוי, מורה להפסיק את בניית "רמת פולין" בירושלים, שתכנן האדריכל צבי הקר: "במצבונו היום... אין צורך בחיפוי כל מיני תוכניות שונות ומשנות אלא להבטיח קורת גג. זאת הייתה טעות פתאלית

של ש"ס הוא בקרב אנשים אלה לאמונה, וכך ניתן גם להסבירם לਮורות החוק הדתי ולאורח החיים המתאים. אבל היא (ש"ס) אינה דרושת שלמות בתנאי להעטרפות (שוב, בוגר ליבות החרדיות האשכנזיות). לפיקר, תנועת ש"ס מכירה בתנאי חיים של המשתייכים אליה או המצוינים בחוג השפעתה – בעובדה שהם מוחזקים בטלויזיות, שהם משרותם בעה"ל, וגם בכך שהליך קטן מהם עברייןום. בנוסף לכך, כמו כל כניסה, ש"ס דואגת לדווחתם הרוחנית והחומרית של כל אלה הנוטנים להשפעתה – כולל היסודות החלשים והחווטאים. אך היא מעורבת בחיי מאמינה, כפי שכנסיות בחו"ל מעורבות בחיי מאמינהן, והוא עסוקה בגROL החילים ואף הספורטאים של מדינת ישראל. דאגה זו מיחדשת את ש"ס וمبادילה אותה מן החרדיות האשכנזית, והיא גם מעניק לה את הניחוח המתון או ה"ציוני מילא" שלו.

ואולם, ש"ס אינה מותנה ואני ציונית. כמו המפלגות החרדיות האשכנזיות, היא סבורה שככל ההישגים והנכסים של המפעל העיוני אינם מועילים עם ישראל. טובות עם ישראל תלואה אך ורק בשימירת תורה ומצוות. ש"ס נראית לעיתים מותנה עקב התנאים הטוציולוגיים שבהם היא פועלת, אך עדותיה האידיאולוגיות נוקשות כמו אלה של הרב שך וגודת ישראל. ואם כך, ההתרצויות, ההתקפות האישיות, דברי הבול וקהלות המכובדים נגד דמוות כמו שלומית אלוני ויעקב נאמן, הם המבנאים את תפיסת העולם של ש"ס. לתפיסה ש"ס, אנשים אלה הם אכן עוברי ישראל.

בהתו陶ה תנעה אנטיתוּלִיטִיסטיָה, ש"ס שיכת לסייעתו של הליכוד – המפלגה הלא-אליטיסטית, ואף האנטי אליטיסטית שהקים בגין. החידוש של ש"ס הוא חיבור החרדיות עם הפניה לשכבות עמיות רחבות. עד שכמה ש"ס הנהנה הייתה שיתרונות הציונות – כוח היהודי מדיני וצבאי, לאחר שנות רדיפה וושואה – בוטלים ומוחשיים. כתוצאה מהכך אף רוחה הנהנה כי דחיתת יתרונות אלה, בטענה שטובת היהודים נמצאת במקום אחר – כדוגמת לימוד תורה ועובדת דת' – מתאימה רק לאליטה קתנה ומתחכמת מבחינה אידיאולוגית. העובדה ש"ס בתנועה רחבה ועממית דוחה את הנחות היסוד הציוניות וטוענת שככל היוצרים הציוניים – כוח מדיני, ארוגן חדש של החברה היהודית במסגרת מדינה מודרנית, "יהודי חדש" יצרני הסומר על עצמו – הם בלתי רלוונטיים לרווחתו של עם ישראל, היא אם כן חידוש מהפכני.

ב.

איך מצליחה ש"ס לקיים את הצירוף יוצאת הדופן של חרדיות ובנטיה? איך היא מצליחה לגייס המונחים לתפיסת עולם שבמרכה דבר אחד ויחaud – האמונה בה' וההישמעות למצותיו?

את הצלחתה של ש"ס יש ליחס, קודם לכל, לאופן שבו היא מאמצת את השיח החradi. מבנן השפות היהודיות השונות אין בשיח החradi מתחלה, בכל הנוגע ללחית המציאות הישראלית הייבטה החברתיים, הפוליטיים והכלכליים – מציאות שעוצבה על ידי hegemonia האשכנזית-

15

עסקנים, פעילים ו"ערם" נרתמים בהתקבות להציגות רשות "שס" בבחירה 11

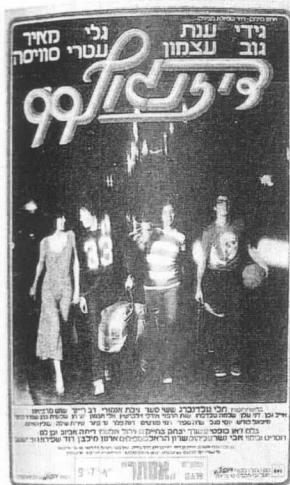
* חברי אוניותם של סוכנויות הפליגו לארצות הברית ובריטניה וישראלים או זרים בבריטניה.
** מוציא נייריהם לעירם סוכנויות הפליגו לארצות הברית ובריטניה וישראלים או זרים בבריטניה.
*** מוציא נייריהם לעירם סוכנויות הפליגו לארצות הברית ובריטניה וישראלים או זרים בבריטניה.
**** מוציא נייריהם לעירם סוכנויות הפליגו לארצות הברית ובריטניה וישראלים או זרים בבריטניה.

מודעת בחירות של תנועת ש"ס, מערכת הבחירות 1984.

זה מלבד לבה של התנועה, וכן גם המחזירים בתשובה הגדולים – הרב ואבן אלבז והרב אמנון יצחק – תופסים מקום של כבוד בשורות הראשונות של התנועה לצד מנהיגיה המועצרים. האופי ה"כנסייתי" של ש"ס – העובדה שהיא כוללת שכבות ציבור והבוט – אחראי לכך שבבסיסה הדתית-תרבותית מתקיימים, אלה בלבד, מגיה, כסמים, קמיעות ובקלה. שכן, ש"ס חיבת לספק חוותות דתיות משמשותיה לשכבות ציבור רחבות, שכעת נבער מהן ללימוד תורה באופן רציני או אף לקרים אורח חיים הלכתי עקבי. ההיסטוריה של הכנסיות, לעומת זאת של הכנסיות, אכן מלאות תופעות מעין אלה. הארגון הדתי הכנסייתי המובהק – הכנסייה הקתולית (שפירושה ביוונית: האוניברס-לי) הרומיית – פיתח במשך מאות שנים את פולחן הקדושים ומעשי הנס בשל סיבות דומות. הרוב עובדייה יוסף אינו רק גאון בתורה – כפי שיוכל להיווכח מי שהוזמן, במוצאי שבת, לבית הכנסת "היזדים" שבשכונות הבונקרים בירושלים – הוא גם דרשן עממי בחסיד עליון, עם יכולת העברת שירה, מובנת ומבדרת של דבריו.

כמו כל ארגון דתי כנסייתי, ושוב כמו הכנסייה הקתולית הרומית (אבל בוגר לציותות), ש"ס מניהה بشורותיה מצוים חוטאים. תפוקה

'דילוגי' 99. כרזה לסרטו של אבי ושר.

לאפשר לכל מינויים ואדריכלים לפתח ולבניו מונומנטים כאלו עם צורות שונות".⁴ הקובלן בצלאל מזרחי זוכה במשפט הדיביה נגד עיתון הארץ, שיחס לתקפיך מפתח בהנחתת הפשע המאורגן בישראל.⁶ בעקבות פרסום מכתב בעולם זהה, בכותרת "לקראע את הצוים", שבו נקרים חילילים לסרב לשרת בשטחיםכבושים, מוגש כתוב אישום נגד העיתון ונגד כותב המכתב על הסטה לאי-ציותות לפקוודה.⁹ عشرות בצוים ועצורים בהtagשות בין כוח צה"ל לתושבים, בעת סילילת כביש חדש על אדמות הכפר מעליה בגדה.¹⁰ הפגנת מחאה של אמנים, ביניהם אביטל גבע, יגאל תומרקין, מנשה קדישמן, יאיר גרבוז ומשה גרשוני מול בית הדסה בחברון, לאחר שנחיתה בקשתם להציג תערוכה משותפת עם אמנים פלסטינים. יוצאים בחריפות נגד גוש א蒙ונים בכרכו המודבק גם עלلوحות המודעות: "הפשיזם הצווני החדש... אשר לו אלפי אלפים של חובשי כיפות טרוגות ומגבוי עור חומות".¹¹ "לול הברוזים": הממשלה מכונסת בדרמטיות לישיבה כדי להחליט על ביטול הסובсидיות והעלאת מחירי הדלק, חלק מתוכנית שר האוצר, שמהארLIN, להיאבק באינפלציה הדוחה. הממשלה מתפזרת לבסוף ללא החלטה. בינוויים עט הציבור על המרכולים ועל תחנות הדלק.¹² תשעים קצינים וחילים במילואים מבקשים לחוץ קצין שרצת שבויים מבצע ליטאנו: "כיצד נוכל אנו, בשעת מבחן ומלחמה, לנוהג בשפויות הדעת, כאשר האויב הוא גם מבפנים".¹³ יוסף לפיד, מנכ"ל רשות השידור, פולש לשידור ראיון עם צחנן שליח מכתב לרמטכ"ל, ובו התריע על מעשי ביתו והתנהגות מבהה של חייל צה"ל במלחך מבצע ליטאני.

+ מכתב שמיניסטים לשער הביטחון: "אנן החתומים מהה מסרבים לשרת בשטחיםכבושים... השירות מעבר לך היורק ועוד את הכרתנו הפוליטית והמצבונית... אנן בטוחים כי בסירובנו זה אנן תורמים לשלאם בין העם היהודי בישראל לבין העם הערבי הפלסטיני".¹⁴ רואים אוור בערבית: ביזות מתן-התרכשות, קובץ שירים Mataiot Yotam Roavni; עיר-קסומה: הגנה של שלושה-דורות, מאת יהושע בר-יוסף.¹⁵ רואה אוור בערבית: תנועת השירה בפלשתין הכבושה, בהוצאה המוסד הערבי למחקרים.¹⁶ מיצג 97, סדרת מיצגים בבית האמנים בתל-אביב, בהשתתפות עשרים וחמש אמנים. אוצר: גدعון עפרת.¹⁷ עניבת חנק, מחזה מאט מרק וסקו וטרנס מקני, מוצג בבית הובן בתל-אביב, ביום זכריה טוביה; קשב דם, מאת אתול פוגרד, מוצג בתיאטרון באר-שבע, ביום עמיד גזית, בהשתתפות יוסף אבו ורדה ודדורון תבור.

אוגוסט 18 חוק הבודדים, המסדר את פינוי הבודדים מאדמות המיועדות להקמת שדה תעופה בנגב, מתתקבל בקריאה ראשונה.¹⁹ צחי הנגבי, יו"ר הסתדרות הסטודנטים בירושלים, מורה מהאוניברסיטה לשך שנה על ידי ועדת המשמעת, עקב הדבקה לא חוקית של מודיעות תעומלה בקמפוס.²⁰ אביגדור ברניגל, בנאום לרגל כניסה לתקפיך ראש פיקוד צפון: "הערבים סרטן בגוף המדינה". הרשות המקומית העבריות ישבטו במחאה על דבריהם אלה.²¹ הממשלה מחייבת על העלאת מחירי היסוד ב-50 אחוז. שביתות ומחאות במקש.

+ אלמוניים מפיים בתל-אביב כרווים הנושאים את הכותרת "פשע מלחמה" ומספרים את "הגירושה האמיתית", שהצנורה אסורה לפרסום, של פרשת פינטו (רצח השבויים לבנון על ידי קצין צה"ל).²² רואים אוור: הפטיש בהר הבית, מאת יונה יגול: רומן פוליטי בדינוי המתאר את תפיסת השלטון בידי קבוצות קנאיות; ערוא, קובץ שירים מאת הרולד שימל; צפוניות מזרחתית, קובץ שירים מאת נתן זה, לראונה מזה עשר שנים; נגע, קובץ שירים מאת ארז ביטון; אהבת נשף, רומן מאת יהושע בר-יוסף.²³ תערוכת יחיד של תמר גטר במוזיאון ישראל.²⁴ ארבעה-עשר אלמים מציגים בצדותה תל-אביב תערוכה של צילומיהם מקרית מלאכי.²⁵ טרומפ למונות, מחזה רוק להקה וחחקניות, מאת עדין סובול, ובימי מגחס אלעזרי, בצדותה.²⁶ יוצא לאקרים נערת הפרברים, סרטו של ג'ורג' עובדייה, עם עפרה חזה ובנורן דן.

ספטמבר 27 סגן ראש הממשלה, יגאל ידין, מבקש לעורר על ההחלטה להקים שתי התנחלויות חדשות בשומרון: דותן וריחן. השר אריאל שרון: ידין יערער, העבודה – ימשכו. ובראיון לדי-יעות אחרונות יטען כעבור שבוע: "יש כיום שני נגד המתנחלים... קיימת הסתמה פרועה... זהו מאבך על המשך קיומה של ארץ-ישראל".²⁸ לאחר מואב ממושך בצדורה

והתפתחות המערכת המודרנית הקפיטליסטית הוא אחד החלקים המפורטים (וגם השנויים ביותר בחלוקת במחלקות) בסוציאולוגיה הדת של ובר. ברצוני לטען שגם במקרה של ש"ס יש זיקה מיוחדת בין תחומיים אלה, בין שמיירת כלל הדת להצלחה חומרית בעולם זהה.

חלק גדול מההכללה היהודית והחלק מודגש מאוד בהטפה של ש"ס עוסקים בהסדרת הייחסים החברתיים. במסגרת זו, הולכת רבת מסדריות את הייחסים בין עדמות דיפרנציאליות בחברה – ייחסים שבין הורים וילדים, מורים ותלמידים, זקנים ונערים, גברים ונשים, תלמידי חכמים והדיטוט. בדרך כלל, הולכות אלה מסדריות את הייחסים הדיפרנציאליים שבין העמדות השונות, ובעיקר את יחסינו הכבוד והצעות שצד אחד מכל צמד – ילדים, תלמידים, צעירים, נשים וכו' – מעניק לצד الآخر: הורים, מורים, זקנים, גברים וכו'. הולכות אלה של כבוד ומצוות, והשלמה של כל אחד עם מעמדו החברתי, מודגשת בש"ס ובמוסדותיה. במסגרת המערכת הרוחנית הפנימית של ש"ס הולכות אלה הן בעלות ממשמעות רבה: במערכות המשמעויות של ש"ס גזילת המורשת הספרדית התמימה והקדושה קשורה באופן הדוק לרעות החולות החברתיות והכלכליות, שפקדו את עדות המזרחה בארץ, העוני המנוון, שבירת המשפה הספרדית, אנדרלמוסיה חברתיות וההיגורות לפשע, לננות ולהתמכרוויות שונות הם תוצאה של העולם הקדמון שנעשה לעדות המזרחה בארץ – התערטלותם ממורשתם הדתית.

בעוני ש"ס, חבריה ואוהדייה, התיקון החברתי-כלכלי עובר דרך "החוורת עטרה לישנה" – שיקום המורשת הדתית הספרדית, ובמיוחד שיקום המערכת הנורמטטיבית המעכנת יחסינו איש. ש"ס טוענת, בכל מוסדרותיה, את הטענה הסבירה למדוי שההצלחה בעולם זהה ובעולם הבא תלוי בכבוד של ילדים "נותנים" לאבות ולאמהות, תלמידים – למורייהם, וכן ביחסינו הכבוד והאמון שבין גברים לנשים. טוענה זו של ש"ס מתממשת בכמה מישוריהם: המישור הראשון הוא רציונלי-יריאלי. כפי שתענו קבוצות דתיות מיעמים ימימה, מאז ספר משלי – ובמיוחד היכרות הפרויטנטניות שפעלו בעת צמיחתו של הקפיטליזם – ריסון עצמי, דחיתת סיופקים וייצירת מסגרות משפחתיות וחברתיות יציבות הם מפתח להצלחה כלכלית בעולם זהה (Weber 1958, 302–322). טוענה זו היא אמפרירית-רציונלית גם כשהיא נשמעת מפני קבוצות דתיות. מסגרות משפחתיות, הנשענות על מוסר בורגניר-שרני, הן אכן מסגרות נוחות לתכנון לטווח ארוך ולהיסכן – שני אפיונים הנדרשים בחברה הקפיטליסטית המודרנית. מסגרות אלה משלבות משמעות עצמית ומינית עם נשמעת כלכלית, וכך מעודדות צמיחה בסיס הון לפעילויות כלכליות-עצימות וויצרות אמינות המשייעת מאוד לקבלת אשראי (בעיקר כלכלי ותעסוקתי אבל גם מסוגים נוספים).

המישור השני הוא תיאולוגי. בש"ס טוענים בכנותו שה' מברך את אלה השומרים את מצותיו. ש"ס תופסת את התרבות האל במשמעותו האדם באופן ישיר ואף "נאיבי" במובן מסוים. כמו שכתב בטורה, השומר את מצות ה' זוכה לברכת השם ולהצלחה בעולם זהה. טיעון זה מוצא

חולונית. השיח החדרדי הירושלמי פותח במקומו על ידי החדרדים האשכנזים לצורך דחיה עקרונית ווטואלית של המציאות הישראלית שגובשה על ידי המפעל הציוני. על פי השיח החדרדי, המציאות הישראלית הירושלמית במלותה – המדינה, הכלכלה, החברה ואף העבא – היא טעות יסודית, או אף זדונית של מרד כלפי שמייא וڌיה מדעת של ערכיו היהודית האמיתית. אם או שגיאה של חוסר הבנה, עיוורון וסתיטה. להמוני ש"ס אין שפה אפקטיבית יותר מזו לביטוי הדחיה, הסלידה, והniccor ממדיינת ישראל הציונית – המדינה שבגללה הם היו הוצאה מן הכלל, אפליה, השפה ואישוין חזרמניות.

ש"ס פיתחה היסטוריה אלטרנטיבית מיתית, המספרת את סיפורו ההתנסות של בני עדות המזרחה בארץ. על פי סיפורו זה, בני עדות המזרחה היו בארצות מוצאים שבպון אפריקה ובאסיה חיים של תום, טוהר וקדושה. רק העברתם לישראל על ידי הממסד הציוני האשכנזי-חילוני גוללה מהם את מורשתם וגרמה לאנדרלמוסיה חברתיות; העברה זו פירקה משפחות, חוללה עוני ודחקה את המזרחים לאלאקווליזם, לסתמים ואף לשע ולזנות. הרטוריקה החדרדי מוסיפה על תחושת העול והkipoth האישית והקהילתית של בני עדות המזרחה נוף חד ואפקטיבי, בדמות רעיון העול הקוסמי והמהותי של היקום. כך, המחזירים בתשובה, כמו הרבי חיים אלבז והרב אמנון יצחק, ממשיעים ברבים כי עליית התונעה הקוסמית הבסיסית ביותר של היקום; והמשטר החילוני, האשכנזי, הוא משטר של רשות, חושך, עיוורון וחטא.

פיריר בודריה מייצין שאחת התפקידות המרכזיות של סוציאולוגיה היהות של מקס ובר היא יכולתה להבהיר כיצד הדת מספקת צידוק למיקום החברתי של קבוצת מאמיןנים (Bourdieu 1987, 119–136). נראה שכך מתקדרת הדת החדרדי בתוך ש"ס: היא נתנת גיבוי, תמייחת וצדוק להחותות העול והkipoth, שהן נחלתם של המאמינים בני עדות המזרחה.

ש"ס אינה מסמנת רק את השבר של עדות המזרחה בחברה הישראלית – היא גם מסמנת את דרך תיקונה והוא הפן החובי של פועלתה. בלב לבו של המסר הדתי של ש"ס עומדת ההלכה: היהודי האמייתי, הרצוי על ידי אלהים, שומר את ההלכה על כל פרטיה ודקדוקיה. גודלו של הרב עבדיה יוסף נמצאת דוקא בתחום ההלכה. הדגש זה משקיר את ש"ס, לשם המסורת המרכזי של תנעות דתיות ביהדות. בהתאם לכך ש"ס, כמו שאר זוממי היהדות הנובעים מזה, תופסת את מקומה, עוני הסוציא-רילוגיה של הדת הorableאנית כדת אתית-רציונלית. הזרמים היהודיים ההלכתיים הם אתיים-רציונליים, טובען ובר, כי הם מארגנים את חייהם המאמינים, כולל חייהם הקיימים, בהתאם למערכת של כללים. ככלים אלה ניתן לניסוח מופשט ובדרך כלל ניתן לגוזר מהם – באמצעות מערך של שיעונים רציונליים – התנהגויות ספציפיות לסייעות קונקרטיות. קשר הדורי בין רציונליות אתית-דתית לבין רציונליות כלכלית

ופרסום ידיעות בעיתוני חוץ, מתפרסמת פרשת "ה.nzין הרוץ", דניאל פינטו, שרצה ארבעה כברים לבנוניים במצוע ליטאני. הקץ נידון לשמונה שנות מאסר. והרמתק'ל, רפאל איתן, ממתיק את העונש לשנתים. אישים ביום תובעים להעמיד דין את ח"כ אורי אבנרי, בטענה שהוא הדליך את הידיעה. בשמאלו תובעים את התפטרות הרמתק'ל.¹⁷ הממשלה מקבלת החלטה לאפשר לאזרחים ולתאגידים ישראליים לקנות אדמות בשטחים. תנועת שלום עכשו תגנין עברו יומיים בחברון.²¹ הרמתק'ל בראין ליביעות אחרונות בעקבות פרשת פינטו: "לדעתי, שנתיים מאסר והורדה בדרגה זהה עונש חמור מאוד".²³ בקרוב אויר בלבנון מופלים ארבעה מג'ים סוריים.

+ תנועת שלום עכשו מגבש מסמך, שבו היא קוראת לממשלה לשאות ולהת"ז עט כל גורם פלסטיני, אשר יוכל בדרך המשא ומתן כדי היהודה לפרטון הסכוך בヅירה התקיון. » "דרגה אפס בקהלנו", מאמר מאת ג'אד נמן, בעיתון קולונגע, מאשים את מפיקי סרט הבורקהס הישראלים, כי הם "שותלים בעליות סרטיהם שקרים פוליטיים... בעידוד ובתמיכת הממסד".²⁴ רואים או: ילי השמש, מאת דן צלקה; זיונים זה לא הכל, מאת דן בנימוץ; פנקש-שירות, מאת יצחק רבין: שורות מהספר, בגנות שמעון פרס, מודלות לטולזיה לפני פרסומו. » בכישות 1978-1979, תערוכת צילום ישראלי במוזיאון תל-אביב; רטרוספקטיב לצבי מאירוביץ במוזיאון תל-אביב; ואוצר מרכז שפס. » יצא לאקרים בראשתו יונשל, סרטו של אברהם הפנה. » גליליאנו גלילי, מאת ברטולד ברכלט, מוצג בתיאטרון חיפה, בבימוי יוסף מילוא ובהשתתפות יוסי בניאי.

רונית קדרון

ההקרבר מילוי

'בהקשר פוליטי: ארבעה מאמורים על סופרים', מאת נסמי קלדרון, ספרי טלית קראה, הקיבוץ המאוחד, תל-אביב אוקטובר 15

> אנשי גוש אמונים תופסים "מאמצים" בגדה, במחאה על "חנק היישובים" הקיימים ומפענים אחרי זמן קצר בידי צה"ל. ביום בנייתו מוציאה השר אריאל שרון "הנחיות ביצוע מיידי" לימוש החלטות הממשלה להרחבות היישובים: "זו לא העת לדיבורים, אלא למבצעים וקביעת עבודות".²⁰ המשטרה מונעת כניסה של הוועד לצווית הבודדים, שմבקש מהחות נגד הפקעות הקרקע.²² » בג"ץ נגעה לעתירת הכספיים שקרעקוותיהם הופקעו לצורך הקמת התנחלות אלון מורה, ומורה על פניה בתוך 30 ימים: הפקעות הקרקע לצורכי התישבות יהודית אינה חוקית. גוש אמונים: "בית המשפט העליון העמיד עצמו לשירות המחייבים".²³ שר החוץ, משה דיין, מתפרק מהממשלה בשל ביריאות הרופפת והתנגדותו להפקעות אדמות בשטחים.²⁴ הממשלה הצבאי אוסר על עיתונאים פלסטינים לסקור משפטים, הנערכים בבית הדין הצבאי, לפלאטינום המואשים בהשתיכות לארגוני מחבלים.

+ התחלת השתלות העיתוניות הגדולים על עשרות המקומות המופצים בכל הארץ: עמוס שוקן מקים את כל-ה初二 בירושלים, לאחר שהוא "משכנע" את כל מערכת המקומון ירושלמן לעבו לעתון החדש. » כמה האגודה לשימור זכויות הפרט. הפגנה של "נעימים ונעימות" (הומוסקסואלים ולסביות) בכיכר מלכי ישראל, בקריה לשיפור מצב ההומוסקסואלים בארץ. » "סdom החדש", כרזה פוליטית חריפה של יגאל תומרקין, מופצת ברבים. אדם ברוך בידיעות תומרקין וכנה נא הם אולי התאומים הסיאמיים של הרחוב הפוליטי שלנו".²⁵ רואים או: שטח הפקר, קובץ שיריםamat Anton Shamas; ההמון והគות, מאת אליאס קאנטי, בתרגום עמי שי לין; בין חזון לאמת – ניצני הרומן העברי והידי במאה ה-19, מאת דן מירון. » כבשים, תערוכה של מנשה קדישמן, בגלריה שרה לוי בתל-אביב. » ויהי חור, סטיריה פוליטית-חברתית, מאת יהושע סובל והלל מיטלפונקט, מוצגת בצוותא, בבימוי אילן רונן. » אריך קלפטון בהופעות בישראל.

נובמבר 5 > 7 אלפי דונם מופקים על יד ג'נין.⁹ עיתונאי רשות השידור מאפיילים את מסך הטלויזיה למשך שלוש דקות בעת שידור מהדורות מבט, במחאה על החלטת יוסף לפיד, מנהל רשות השידור, לפסול וראיון שעורך רפיק חלי עם בסאם שקעה.¹² הפגנרים השחורים משלטים למשך ארבע שעות על התנהלות אלעזר בגדה, במחאה על הפניות תקציבים לשטחים וקיופות שכונות מצוקה.¹⁹ הממשלה מחליטה לפנות את אלון מורה בשני שלבים.²¹ חברי הכנסת

הבנייה, לזרעירים-בורגנים, לבני המלאכה ולאלה מבין השכבות המרודות המבוקשים להידמות לקבוצות אלה. מאמציה אינן מכוונים לשינוי המערכת אלא להשתלבות בתוכה.

ד.

היבט העדרי של ש"ס מתיחס אף הוא לפן החלטתי או הדתי שלה. תחנת הרדיו, המתמחה במוסיקה עדרית של עדות המזרח, קרויה "קול המזרח". תחנת הרדיו של ש"ס מכונה "קול האמת". הטענה העדרית החזקה של ש"ס היא שההלהאה האמיתית והיהודית האמיתית הן ספרדיות. טענה זו מהדרדת בשני מישורים: במשמעותו הראשון יוסף הוא הדברה העיקרי. בשני האחרונות כמעט בכל שיעור, תשובה ושיחה, הדברה טוען שהפסיקת ההלכתית-ספרדית ישרה יותר, הגינותית יותר, וכן גם אמריתית יותר מאשר הפסיקת האשכנזית. כמעט בכל הזרמנויות הוא מנשה להוכיח שפסקיו "מרן", רבי יוסף קארו (מחבר שוולץ-ערוך), רבי משה מאשר פסקי בעל ההשגות האשכנזי על השולחן ערוך (ה"מפה"), רבי משה איסרלעש (הרמ"א, פולין 1525-1572). יתרה מזו, הדברה יוסף טוען שסבירינה ההלכתית אין למעשה מעמד לגיטימי להלהאה האשכנזית בארץ-ישראל, מכיוון שקהילות ארץ-ישראל קיבלו עליהם את פסקיו "מרן", רבי יוסף קארו, כבר במאה ה-16. בכך מקעקע הדברה יוסף את כל הממסד החדרי האשכנזו.

במשמעותו השני הדברה יוסף הוא משה הדריבור. הדברים הם בניו של הרב ומורי הלכה מהשורה השנייה של ש"ס. אלה מעלים על נס את עליונותו הבלעדית של הדברה בין פוסקי ההלכה של זמננו. בשיעורים הם מבאים הכרעות של פוסקים אחרים בענין נתון (פוסקים אשכנזים וגם פוסקים ספרדים, כגון רבי יוסף חי בגדאד במאה ה-19), ובאמצעות ההשוואה הם מראים שהשיטה הנכונה היא זו של הדברה יוסף.

ש"ס רוחקה מהתפיסה רבית-תרבותית רוחחת, הטוענת שככל תרבות אנושית יש מה לתרום להארת החוויה האנושית. ש"ס טוענת לבליודות על האמת המטאфизית והמוחלטת של הקיום האנושי. היהדות החדרית הייא-יהיא האמת, והארטיקולציה הספרדית של החדריות היהודית היא האמיתית שבין תפיסות חרדיות שונות. העדריות או הספרדיות של ש"ס מייצגת טענה רצינית לגבי האמת שבבעלותה. כתוצאה לכך טמונה בספרדיות שלה גם הטענה - הנשמעת בין היתר ובקיצור - שהיא, ורק היא, יכולה להניב את העם היהודי כולם.

לש"ס יש אם כן יומרות רציניות ביותר בשני מישורים: ראשית, היא מציעה את הסדר התרבותי והחברתי המכון ואמיתי ביתר, לדעתה, בשבי עם ישראל. שנית, היא מציעה דרך להצלחתו הכלכלית והחברתית של הפרט. באפיונים אלה דומה ש"ס לתנועות הציוניות הגדולות, שהניבו את היישוב היהודי ואת מדינת ישראל. העדרית של תנועות אלה, כמו של תנומות אחרות שחוללו מודרניזציה בארץ-ישראל, הייתה תליה במידה רבה בשני מרכיבים: יכולת להציג להילה הפוליטית כולה

חזק בעובדה שישנו קשר אמפירי-רצינגי בין שתי התופעות, במילוי תנאי המקור-כלכליים המתקימים בישראל בשנים האחרונות, כפי שראה להלן. גם ההצלחה החומרית של ש"ס, התנועה הרחבה והΜεγάλη ענמה, מאשת טענה זו. ש"ס, מפלגת האודוקים, זכתה לברכה חומרית שאין כורגתה בפוליטיקה הישראלית: מנוקdot מוצעת כלכלית אפסית היא ונתקה, בתוך 13 שנה, לעושר, לבוגר ולעוזמה. החליפות המחוויות של בכירי ש"ס, הפיאות האלגנטיות של נשוטיהם, המרצדים של הרבעה והמוסק, המשורות ש"ס מחלקת במערכות המומיות ובארגון אל המיעין" – כל אלה מASHIM את הטענה הבסיסית ששמירת מצוות וקרבה לדת מביאות ברכה.

כמעט כל היבט של פעילות ש"ס קשור לטענה בסיסית זו. מוסדות חינוך, מעונות היום והמערכת הענפה של מוסדות הרוחה של התנועה נתפסים כחלק מהאתוס הדתי. כשם שהיהדות מצויה על סמכות, בגין ויראה. היא גם מעוזה על אהבה, גמилות חסדים וצדקה. ש"ס מושיטה אהבה, עוזרה וגמרות חסדים לציבור שלה ומצפה שהוא ישיב לה ביראה, בכבוד וגמ באהבה. גם כאן מתקשר האתוס הדתי לרוחה החומרית של המאמינים. המסר הוא אחד – להיות דתי ולזכות בטוב הם הינוحر.

מסר זה קשור באופן הדוק ומפורש לקו התעמלתי הגלוי של ש"ס: העונות האשכנזיות גרמו לבני עדות המזרח לעזוב את מורשתם הקדומה. הם תעו בדרכם העוון והחוושך, שהנחלת להם החברה הישראלית האשכנזית-חילונית, והתוצאה היהתה אומללות ועוני. רק אם ייחזרו לא"ר האבור", רק אם יתחלו לחזורשוב ב"ניגון היישן" – יוכל להחזיר לעצם צלם אנוש, גאותה ורוחה, גשמיות ורוחנית. הרוך להצלחה כלכלית ורוחנית וית בעולם זהה ובעולם הבא טמונה ב"ה חוזרת עטרה ליושנה".

ש"ס היא אם כן תנוועה גודלה של עוזרה עצמית של בני עדות המזרח. אבל היא לא תנוועה "מהפכנית" או "שמאלנית", במובנים המקובלים של השיח הפוליטי המודרני. ש"ס החלה לפועל ב-1984, בעיצומה של המוניות הכלכלית שהניבה ממשלה הליכוד, שמנגנתה הייתה להטיב שכבנות ציבור ורשות, ובמיוחד עם עצמאים, באמצעות העברות חד-עדויות של כספים (ולא באמצעות פיתוח השירותים הציבוריים, כגון חינוך ובריאות). היום, בתגובה מדיניות זו ומהתפתחויות אחרות נמק, כגון העמידה המואצת של שנות התשעים, עדות המזרח רוחות מליחות הקבוצה המקופחת ביותר בחברה הישראלית. הפעלים הזרים, העربים, הזרים וועליל אתיופיה ורוסיה הם קבוצות עניות הרבה יותר. המסר של ש"ס "עבד" כי הוא התאים למציאות הכלכלית של ישראל, כי 15 השנים האחרונות התקיימו בישראל תנאים נוחים להפתחות מעמד העצמאים ובעמד הפעלים היהודיים המאורגנים – שני מגזורי משק שמתפקידים בהם יצוג בולט של עדות המזרח. ש"ס אינה מארגנת את מזוי הרע לטובת מאיץ מהפכני. היא פונה לאנשים המצויים בתהילך של מובילות חברתיות עוללה, והיא מנהה אותם כדי להצליח במהלך זה. כמו חיכיות הפרוטסטנטיות מתకופת ראשית הקפיטליזם, היא פונה למעמד

שפרשו מתנועת החירות מקומיים, עם אנשים נוספים, את תנועת התחיה. בין המיסדים: גאולה כהן, יובל נאמן, חנן פורת ומשה שמר.

+ השמדת עם בקמבודיה. מופיע אמנים והתרמה למען הילדים הקמבודים. » רואים אור: הגילון הראשון של כתבי העת זמינים, כתבי עת להיסטוריה, בעריכת עדית זרעל; באור התכלת העזה, ספר מאמראים מאות עמוס עוז; מופן של עברל, רומן מאות סמייכאל; בכתב הלהב: אונומיה של קיבבה, מאת ברוך לשם; שלום נפרבר, ספר שירים מאת אהרן אמר. » האב, מאת סטרינדברג, מוצג בהביבה, בימי עמרי ניצן. » הקרנת חגיגית של הימ-האחרון, הרטט האחרון בטרילוגיית השואה, שביהם חיים גורי, בהפקת בית לחומי הגיטאות: סיפורו הבהיר וההעפה של ניצולי השואה.

דצמבר 1) התנגשויות בין דתים לhilinim על רקע הפרעות החדרים למכוונות הנוסעות בשבת בכיביש רמות בירושלים. 6) סטודנטים ערבים, שעמדו להפגין ברכבת הספרייה הלאומית בקמפוס גבעת רם בירושלים, מוכים בשרשראות אופניים בידי קבוצת בריונים מן הימין, המזוהים עם תא הסטודנטים של קסטל ומונחים בידי צחי הנגב. 17) עקב איום המפלגות הדתיות בהפלת הממשלה, הכנסתה מארשת את התקון לחוק ההפלות שמבטלו את הטיען המתיר הפלות מטעמי תנאים סוציאליים. 18) גל ריקודי דיסקו בעקבות הקרנת הרטט שיגען-המוסיקה בישראל. אבי מנשה, חיל במשמר הגבול, זוכה בתואר "אלוף ישראל בדיסקו".

+ מס הכנסה מפעיל קו טלפון להלשנות על משתמשי מס. הџיבור יכנה אותו "מלשנון", ואילו מס הכנסה יגידו "מכשיר לאיסוף מידע". » שמעון גלבץ ואילן וירצברג מלחינים משירה של יונה וולך. » ישעיהו ליבוביץ וווקה בהאבל את ספרו של נועם חומסקי, לשונותינו, וככנה את גישתו "שוחיות פוליטית האבופה והומני עם סוציאליזם מהפכני". » הוצאה להורג, מאת חנן לוין, מוצג בksamרי. קהל רב נוטש את ההצגה במהלך הופעה של ידיעות אחרונות במלאו והגיג לאבסורד. » רואים אור: מגננה לצבא הגנה, מאת מאיר בעיל; אחרי-הגשם, סיפורים מأت יצחק בזינר. » תערוכת אקווריומים של יאן ריכוכרגר מוצגת בגלריה ריכטר ביפו; תערוכת יחיד של רפי ליביא במוזיאון תל אביב; אוצרת שרה בריטברג. » יוצא לאקרים רובה חוליות, סרטו של אילן מושינזון: חוותות של ילד ישראלי בשנות החמישים.

ינואר 5) מפגיני שלום עכשוויו חוסמים את הדרך המובילת להתחנות אלון מורה ומעבדים את יציאת השר אריאל שרון מהמקום. 18) שר האוצר, יגאל הורוביץ, בתגובה על האינפלציה הגבוהה: "לא אקנה חלב או כל דבר אחר שאינני צריך". » התנגשויות בין סטודנטים ערבים לסטודנטים יהודים באוניברסיטת חיפה עקב החלטת האוניברסיטה לבטל מסיבה של ועד הסטודנטים הערבים. 19) תנועת האחים המוסלמים מתחילה לפעול בארץ, בהשפעת המהפכה באיראן. כוח של רק"ח מכינה אותם "פושטי הרגל המסתתרים מחזרי הדת ומרמים את פשוטי העם". 20) שגריר ישראל במצרים, אליהו בן אלישר, מבקר את פעולות אנשי שלום עכשווי בחו"ל: "חברה של פוחדים הפוגעים באינטרסים החיווניים של המדינה... [ו]עושים שירותים יוצאים מכאן הכל לחזיות השירות וללא..." 21) 100 ימים לאחר פסיקת בג"ץ מפונה התנהלות אלון מורה לאטור הר כביר - קילומטרים אחדים צפונית לאטור התנהלות.

+ עצומה חתומה על ידי שבע-מאות וחמשים אלף תושבים ישראלים קוראות להחיל את החוק הישראלי על רמת הגולן. » מאבק סביר מינו של אלוף ישראל טל למפקד כוחות השדה גולש למדורי הספרות ולהתנחות בין חנון ברטוב, עמוס עוז ועמוס קינן. » משה רון מציג בסימן קריאה "מבוא לగרפטולוגיה לא-פילוסופים": התודעות ראשונה של הקורא העברי אל ד'אק דריידה. » רואים אור: מחרבות, כתבי עת לספרות, בעריכת יoram ברונובסקי ויוהשע קנן, שיופיעו במשך שנה; הנשיקה הראשונה, ספר פזמון מאת יורם טהרלב; החורשה בגבעה, סיפורים מאת ס. זיהור; אוחב אונתק כמו שחושק במנות, קובץ שירים מאת سمיח אל קאסם. » חדשותתו, תערוכה קבוצתית של אמנים צעירים ממוזיאון

ריאת לכל-יהודים, היא שחררה אנרגיות עצומות לתוך הזרה הציבורית הישראלית. כאשר אנשי ש"ס אומרים שהמהפכה שלהם רק התחילת, הם מתכוונים לה.

שלמה פישר – מרכז מלטון לחינוך היהודי, האוניברסיטה העברית בירושלים

יוצא מכל זה הוא מבון הצלחתה של תנועת ישראל בעלייה בבחירות 1996. ואולם, היא הנותנת. העלייה הרטשית של שנות התשעים לא הייתה ברובה הגדול, עלייה ציונית, ولكن במרכזה תפיסה את המדינה לא עמד רעיון ההתחדשות היהודית. בשילוב רוב העולים האלה מדינת ישראל מייצגת דרך של השתלבות במערב.

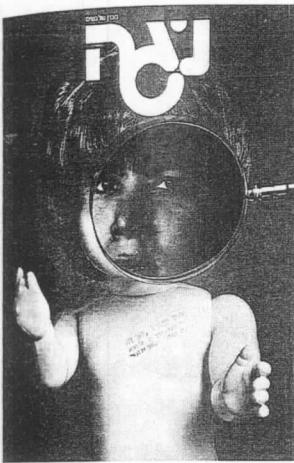
אלטרנטיבתה המבטיחה עתיד טוב יותר מזו הטמונה בסדר הקויים, יוכלת ללחוץ בצד כל יחיד ישתלב בסדר החלופי וישפר את תנאי חייו נסגרתו. אימוץ אפיונים אלה על ידי ש"ס מאפשר לה להציג את עצמה אלטרנטיביה רצנית למפלגות המרכזיות המסורתית בישראל. בחברה הישראלית של היום הגישה למשאים – כוח, משאים חומיים, אמן, שיכון וכדומה – תליה במידת השיכות לקולקטיב היהודי-ישראל. המפלגות השונות – ובעיקר מפלגת העבודה, מרצ, הליכוד והמפד"ל – מיצגות אופנים שונים ומתרלים של בניית קולקטיב זה. מן ההבדלים בין אופני הבניון השונים נגזרים הבדלי גישה של מגזרים שונים למשאים החברתיים. כך, הצורה שבה מבנה הסקטור האשכוני הותיק (בקיצור, מפלגת העבודה ומרצ) את הקולקטיב היהודי-יהודי מעניקה לממסד הטכנולוגי, העסקי והקדמי, וכן לקיבוצים ולחברת העובדים גישה עדיפה למשאים יחסית לקבוצות חברות אחרות. ואילו בהצעת הליכוד לארגון הקולקטיב היהודי-ישראל, המגורים הדתיים והמעמדות היהודי-בורגנים נגהנום מגישות רבה יותר למשאים – על חשבון מגזרים ביורוקרטיים ועסקים.

דפוס חסיבה זה מניח שמדינה ישראל מיווסדת על הרעיון של תחדשות יהודית. כך התמסדה בקרב אוכלוסייה המדינה התפיסה לפיה שליטה במשאים מוצדקת רק כאשר היא משותת את הקולקטיב היהודי-ישראל בועל. לדעתו, והוא ההסבר העמוק לכך ששם מפלגה עדית לא העלה בפוליטיקה הישראלית. נראה שהתחווה הרוחות בכל שכבות האוכלוסייה היהודית היא שהשכעה בטיפוח קולקטיב עדתי (בלומר, קולקטיב חלקי יהסית עם היהודי), בה לבדה אין כדי להצדיק שליטה ממשאים, וחברות בקולקטיב עדתי בשלעצמה אינה מצדיקה גישה למשאים. לכן תמי'י וכל המפלגות העדרתיות שפעלו לפני נסלו, כל שכבות האוכלוסייה, כולל המקומות שביניהם, ידעו בבירור שהדריך גישה למשאים ולשליטה בהם אינה עוברת בתניב ההתארגנות העדרתית¹.

מכל התנוונות העדרתיות, ש"ס השכילה关联 את העדרתיות לפרשיות הלאומית. וכך הצלחה לבסס תביעה ביחס להבניה הנכונה של הקולקטיב היהודי כולם. באמצעות תביעה זו, ובשם הדאגה לעם היהודי כולם, היא דорשת שליטה במשאים. כך, בפעם הראשונה בהיסטוריה הפוליטית הישראלית הושג חיבור בין העוצמה הרגשית של זהות עדרתית וחוויות קיופח לבין התচווה שהתארגנות על בסיס עדתי מאפשרת ומידקה גישה ושליטה במשאים – שחררי ש"ס תרגמה את זהות העדרתית הפרטיקולוריוטית של להתייעת יהודית כלילית. החיבור בין שתי מהוות אלה של קיופח עדתי ותביעה למשאים על בסיס כלל-יהודית הויך את ש"ס לכוח פוליטי שקשה לעוצרו.

לא מש"ס ייצא אם כן ניסוח חדש של כללי המשחק הפוליטיים בישראל. ש"ס הובילה כי אינה זוקה לפורמת רב-תרבותי, ואולי אף אינה מעוניינת בו. בחיבורים שהוא יצרה בין רטוריקה של קיופח לרטרו-rique של תיקון, בין רוחות הפרט להבניה הכלל, ובין עדתיות פרטיקול-

תל-אביב: שרה בריעברג-סמל מציגה את לארי אברמסון, ארנון בנז'וד, דוד גינטונ ודורון ליבנה. » עבודה של מוטי מזרחי: גלויות דואר עם תМОנות של השدقנית הלנה ושל המנהיגים בגין וסאדאת נשלחות לרשותם נמענים. » הגרופוט להשאלת הדפסים אמנותיים נפתח בבית אריאלה בתל-אביב. » בתיאטרון חיפה: אגמנון, מאט איסכילוס, בימי טיבן ברוקו; הנפשות הפעולות, מאט היל מיטלפונקט ובביבמו; בתיאטרון באר'ישבע: היפיפה האדיש; קול אנוש, שני מחזות של זיאן קווקו, בימי יורם פאלק.

'נגה: מגזין של נשים', כתבת פמייסטי'
עורכות רחל אספוביץ, ענת ניראי
וינה הדרי, גילון 1, חורף 1980.

פברואר ¹ חיל צה"ל, תושב קריית ארבע, נרצח בחברון. הממשלה תוחבל בשאלת מהי "תשובה ציונית הולמת" לרצח, ולבסוף תאשר הקמת ישיבת הסדר בלב חברון.¹⁵ שתי משפחות מעולי גרויה, מיוזמי כרז העליה שנשלחו אל הסובייט העליון ואל האו"ם ב-1969 במסגרת המאבק למען יציאת יהודים מבראה"מ, עוחבות את ישראל בכם ונשבעות שלא לחזור לעולם.²⁰ אנשי הרוב כהנא מתנצלים לקהילה הנוצרית בירושלים: רוכש הכנסייה מושחת ומקומות קדושים מחוללים; ויתראים מנופצים בכנסיית דורמיציון.²² הלירה מוחלפת בשקל. 10 ל"י = 1 ש"ל.

+ קבוצת הפוקט של תיאטרון חיפה מעלה את המזהה סובנום, בימי עוזד קוטלר. מיכאל הנדלזלץ מבקר בהאבץ את ההציג כדוגמה ל"שיטת [נולה] צ'לטון במערומה". נסים קלדרון טוען בסימן קריאה, שצ'לטון "איירה את קהנות החושים של החצי השבוע של הישראלים [אל מול] תיאטרון שנחנך למזכונה משומנת, שמייצרת קבוצניות נבובות". » אמונות אמריקניות במאה ה-20, תערוכה גדולה מואסף המזויאן לאמנויות מודרניות בניו יורק מוצגת במוזיאון תל-אביב. אדם ברוך כותב שהמזויאן "מכבן את הכרת התודעה שאנו חיבים לתרבות האמריקיקאנית בזכות המימד האוניברסלי שבה, שנקלט בתרבותנו והשפיע עליה". » הגזע המקובל, סדרת כתבות של יותם ורבוני בידיעות אחראונוט על הומוסקסואלים בישראל. » רזאים אור: גילון ראשון של כתבי העת הפמיניסטי נגה; מדינה וחינוך – עיתונים פילוסופיים, מאת גרשון ווילר: ביקורת על השתלטות המגמה התיאודורית על כל רקמות החיים בארץ; הזדמנות אמרבנה, קובץ סיפורים מאת דוד שיז; אופקים – חדשים, מאת גילה בלס: סיפורה של קבוצת האמנים שהונגה בידי שטריכמן וסטימצקי; עדות, מאת אשר יידין, מי שהיה מועמד המערך לשירות נגיד בנק ישראל ב-1977 והורשע ונכלא בעונן קבלת שוחד, על עלייתו ונפילותו כעסקן מרכז של מפה".¹ » יצא לאקרים הפחדניים, סרוו של אבי נשר.

مارس ² החיל דני אמר נכלא לתקופת מסר שלישית על סירבו לשרת בשתיים.³⁰ האוצר אמנון ברzel בוחר במכה אולמן ובמשה גרשוני לייצג את ישראל בביאנלה בונציה.³¹ מת יגאל אלון, בעיצומה של התמודדות על ראשות המרעך.

+ אהרון בכר כותב בידיעות אחראונוט, על המועד הבינווי בישראל: "יש לו כמעט הכל. רק הוא חסר לעצמו. המועד הבינווי יכול לדרוש את עצמו לעצמו בכיסף מלא... זו היא שעתם הגדולה של הסרטיות לחיפוש עצמי של הקבליים לחיטוט במסתרי הנפש, הם מציעים גאולה, שלוה, נירונה, קומוניקציה הדידית, יחס אונש משופרים, מציאה עצמתית טוטלית, שחרור אישי, הכל".² אנטון שםאס כותב בעיתון כך על יחסו של הרוב היהודי לМИיעוט הערבי: "לכתוב היום עברית בארץ זהו מעשה בודד מאד, שיש בו הרבה אומץ ממש שהתשתית אינה".³² רזאים אור: הרענן הציוני-לגונוני, מאת שלמה אבנרי: מונוגרפיות קצרות על הזורמים העיקריים של הగות הציונית; ללא מלדת: שיחות של אריך רולו עם ابو אייל, ממנהגי אש"³³, בהוצאות מפרש וברוגם נורית פلد; אחרי הנשם, קובץ סיפורים מאת יצחק בן-גוריון. » לאה ניקל מציגה עבודות משנות השבעים בגלריה גילת בירושלים; פיסול שעות, של גבי בז'ז'נו, בגלריה דוגנית ביפו.

אפריל ³ שימי תבורז זוכה בפסטיבל הזמר הישראלי. הדזה بواسطת הפסטיבל: "אבן יסוד של התהות תרבותה הישראלית, המשגשגת והפורחת, שממנה שוב אין מפלט". אמן אברמוביץ' יציג בגילון יולי של מוניטין את סיפורו של תבורז כ"סיפורה של תרבות ישראלית אחרת המתפתחת מוחץ למסדיים הרשמיים".³⁴ מחלימים משלטניים על בית הילדים